

Mladiství pachatelé trestných činů

Cíle

- Dozvědět se o historii a vývoji systému justice pro mladistvé pachatele trestných činů.
- Provést srovnání shodných a odlišných prvků v systémech justice pro mladistvé a pro dospělé.
- Analyzovat argumenty hovořící ve prospěch nebo v neprospěch používání stejných trestů jak pro mladistvé, tak pro dospělé.
- Určit oblasti shody a neshody s ostatními studenty.
- Individuálně nebo ve skupině rozhodnout, zdali by měl stát za závažné trestné činy udělovat stejné tresty jak pachatelům mladším 18 let, tak i dospělým; podpořit rozhodnutí důkazy a rozumnou argumentací.
- Při rozhodování různých otázek spojených s demokracií se zamyslet nad hodnotou strukturované diskuse.

Otázka k deliberaci: *Měly by se v naší demokracii za páchání závažných trestných činů, jako je vražda, znásilnění, ozbrojená loupež či únos, udělovat stejné tresty pachatelům trestných činů mladším 18 let jako dospělým?*

Mladiství pachatelé trestných činů

1 V lednu 1690 byl Nicholas Carter z Londýna (Anglie) obviněn z toho, že panu
2 Williamu Cumminsovi ukradl z hlavy drahou kožešinou čepici. Nicholas byl dopaden a
3 k činu se přiznal. Po vyslechnutí doznání ho soudce shledal vinným a odsoudil ho k trestu
4 smrti. O týden později byl Nicholas Carter pověšen. Bylo mu 14 let.

5 I když potrestání Nicholase Cartera bylo i v té době považováno za velmi přísné,
6 ukazuje se, že dospělí často neví, jak zacházet s mladistvými pachateli. Společnost stále
7 váhá nad tím, kdy by adolescenti měli být souzeni jako dospělí a kdy jako děti. Najít
8 správnou rovnováhu je obzvláště obtížné při rozhodování o trestech pro mladistvé za
9 spáchání závažných trestných činů.

10 Zásady justice pro mladistvé

11 Systémy justice pro mladistvé neusilují o potrestání, ale o převýchovu mladistvých.
12 Dospělí obvinění z trestných činů jsou obvykle podrobena řádným soudním řízením, za
13 účasti veřejnosti a médií. Mladiství se u procesů objevují v doprovodu speciálně
14 vyškolených pracovníků soudu – například soudců, psychologů či sociálních pracovníků –

15 kteří rozhodnou o vině či nevině a nařídí nápravu. Z takových řízení je obvykle veřejnost
16 vyloučena.

17 Od sedmdesátých let 20. století došlo ve Spojených státech a v Evropě ke zmenšení
18 nebo setření rozdílu mezi systémy justice pro mladistvé a pro dospělé. V současné době
19 soudy pro mladistvé pachatele například často zveřejňují jména mladistvých, kteří se
20 účastní trestních řízení. V minulosti docházelo ve většině případů po několika letech
21 k likvidaci trestních záznamů mladistvých, aby tyto napravené bývalé pachatele
22 „nestrašila“ minulost. V současné době se u mladistvých vymazávají pouze záznamy
23 týkající se méně závažných trestných činů. Podle nových zákonů není možné některé
24 záznamy vymazat vůbec.

25 Avšak nejdůležitější a zároveň kontroverzní změny v systému justice pro mladistvé
26 se týkají otázky věku, ve kterém mohou být mladiství souzeni jako dospělí. Na začátku,
27 kdy justice pro mladistvé měla především ochranný charakter, se za nezletilé (mladistvé)
28 porušitele zákonů považovali všichni, kteří ještě nedosáhli věku 18 let. Po dosažení věku
29 18 let, kdy se stali součástí většinového společenství dospělých, začali být souzeni v rámci
30 soudního systému pro dospělé. V poslední době však řada států začala stíhat a trestat
31 mladistvé pachatele trestných činů jako dospělé, zejména v případech páchání závažné
32 trestné kriminality, jako je vražda, znásilnění, ozbrojená loupež nebo únos.

33 Tento proces postoupení případů mladistvých soudům pro dospělé změnil podstatu
34 systému justice pro mladistvé. Je-li rozhodnuto o postoupení případu, může být tento
35 mladistvý stíhán a odsouzen jako dospělý. O některých případech rozhodnou pracovníci
36 soudů pro mladistvé, kteří obvykle zvažují různé faktory – závažnost trestného činu, zdali
37 se jednalo o trestný čin násilný, ohrožení bezpečí okolí a duševní a emocionální vyspělost
38 mladistvého. Soud pro mladistvé rovněž zkoumá, zdali existují předchozí záznamy o
39 mladistvém a rozhoduje o tom, zdali je převýchova mladistvého možná pomocí běžných
40 postupů. Ve Spojených státech i v jiných zemích se stále více využívá povinných
41 postoupení případů soudům pro dospělé. Mladiství obvinění ze spáchání závažných
42 trestných činů jsou automaticky předáni ke stíhání a odsouzení soudům pro dospělé.
43 Tresty za závažnou trestnou činnost dospělých mohou být přísné. Místo dohledu nebo
44 pobytu v zařízení pro mladistvé pachatele mohou rozsudky pro dospělé zahrnovat dlouhé
45 tresty odnětí svobody, uvěznění bez možnosti podmíněčného propuštění a ve Spojených
46 státech i trest smrti.

47 **Mladistvý delikvent nebo dospělý pachatel trestných činů?**

48 O otázce stíhání a souzení mladistvých jako dospělých se v poslední době značně
49 hovoří jak ve Spojených státech, tak v Evropě. V devadesátých letech 20. století profesor
50 Princetonské univerzity John Dilluio varoval před „vzrůstající vlnou „superpredátorů“
51 jako důsledku rostoucího počtu americké populace adolescentů. Dožadoval se „tvrdých“
52 postupů při zacházení s mladistvými pachateli násilných trestných činů. Nedávná šokující
53 vražda staré ženy, kterou spáchalo šest mladých ve věku 11-15 let v České republice,
54 rovněž vedla k diskusím o stíhání mladistvých jako dospělých.

55 Shay Bilchik, bývalý ředitel Amerického úřadu justice pro mladistvé a prevenci
56 mladistvých pachatelů (U.S. Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention)
57 v období prezidentství Billa Clintona, odmítá myšlenku rostoucího počtu mladistvých
58 pachatelů trestných činů. Poukazuje na nízký počet – asi půl procenta – mladistvých, kteří
59 jsou obvykle zatýkáni za násilné trestné činy, a namítá, že tvrdý přístup nezabrání páčání
60 násilných trestných činů. Bilchik usiluje o návrat k převýchově mladistvých pachatelů.

61 Zastánci stíhání většího počtu mladistvých jako dospělých věří, že mladí lidé
62 páchající závažné trestné činy, například vraždu, znásilnění, ozbrojenou loupež nebo únos,
63 musejí být za své činy potrestáni. Systém justice pro mladistvé, který klade důraz na
64 převýchovu (reintegraci), vypouští příliš mnoho mladistvých pachatelů zpátky do ulic.
65 Skutečnost, že tito mladí pachatelé trestných činů jsou adolescenti, jim nebrání v dalším
66 páčání trestné činnosti a ničení životů druhých. Namítají, že tito mladí lidé by naopak
67 měli být postoupeni soudům pro dospělé, kde by byli odsouzeni k delším trestům odnětí
68 svobody ve věznicích pro dospělé. Tvrdí, že jsou-li tito mladí pachatelé za mřížemi,
69 nemohou nadále škodit společnosti. Jsou také přesvědčeni, že „tvrdý“ přístup odradí další
70 mladistvé od páčání trestné činnosti.

71 Na druhé straně řada odborníků pro otázky justice pro mladistvé tvrdí, že když
72 společnost pošle mladistvé do věznic pro dospělé, „zlomila nad nimi hůl“. Vězení pro
73 dospělé mají za cíl pachatele potrestat, a ne je převychovat. Je-li mladistvým pachatelům
74 udělen trest odnětí svobody ve věznicích pro dospělé a jsou-li nuceni pobývat ve
75 společnosti dospělých pachatelů, stávají se z nich ostřílení zločinci. Tito odborníci jsou
76 toho názoru, že mladiství pachatelé trestných činů se mohou naučit chápat své jednání a
77 vzít za něj odpovědnost. Na základě převýchovy se mohou tito mladí lidé znovu zapojit
78 do společnosti a vést produktivní život.

79 Podle profesorky práva na Západočeské univerzitě Heleny Válkové český zákon o
80 justici pro mladistvé schválený v roce 2003 „popisuje základní rysy právního systému

81 vycházejícího ze zásady, že je třeba využít veškerých opatření, postupů a nástrojů.....k
82 obnovení narušených sociálních vztahů, k integraci mladých lidí do širšího společenského
83 prostředí a k prevenci kriminality.“ Český systém rozlišuje mezi dvěma věkovými
84 skupinami: dětmi mladšími 15 let a mladistvými ve věku 15-17 let. „Důraz se klade na
85 obecný význam pojmu „odpovědnost“. Ten se vztahuje i na dítě, které ještě nemá trestní
86 odpovědnost, ale v konkrétních případech je schopno posoudit své jednání a kontrolovat
87 ho.“

88 Při rozhodování, jakým způsobem posuzovat a odsuzovat mladistvé pachatele, berou
89 lidé rovněž v úvahu přibývající výzkumy rozdílů mezi adolescenty a dospělými. Laurince
90 Steinberg, který pracuje jako psycholog na univerzitě Temple a je ředitelem sítě pro
91 výzkum vývoje adolescentů a justice pro mladistvé, zastává názor, že adolescenti jsou
92 sociálně i biologicky méně vyspělí než dospělí, a proto by se s nimi mělo zacházet
93 odlišně. Podle Steinberga psychologický výzkum ukázal, že adolescenti jsou méně
94 schopni předvídat důsledky svých činů, hůře reagují na náhlé podněty a hůře odolávají
95 tlaku ze strany svých vrstevníků než dospělí. „Jsme přesvědčeni, že přiměřená standardní
96 úroveň u dospělých neodpovídá přiměřené standardní úrovni u adolescentů.“

97 Steinberg rovněž poukazuje na důležitost biologických poznatků o mozku. „K
98 vyhrávání mozku dochází mnohem později, než si lidé mysleli, takže snad můžeme tvrdit,
99 že 17-letí nejsou stejní jako dospělí. Není nám však známo, jak se tyto strukturální změny
100 odrážejí v chování, a proto musíme dle mého názoru v této oblasti postupovat opatrně.“